

СТАНОВИЩЕ

от д-р Милен Замфиров Замфиров - доцент в СУ „Св. Климент Охридски“
(н.ст., име, презиме, фамилия – акад. дл. в научна организация)

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен 'доктор'
в област на висше образование 1. Педагогически науки;
професионално направление 1.2. Педагогика,
докторска програма „Специална педагогика“

Автор: Недялка Петрова Гарова

Тема: Сексуално образование при ученици с увреден слух

Научен ръководител: Проф. д.п.н. Дора Стоилова Левтерова - ПУ „Паисий Хилендарски“

(акад. дл., н. ст., име, презиме, фамилия – научна организация)

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Със заповед № Р33-1377 от 20.03. 2019 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определен(а) за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Сексуално образование при ученици с увреден слух“ за придобиване на образователната и научна степен 'доктор' в област на висше образование 1. Педагогически науки; професионално направление 1.2. Педагогика, докторска програма „Специална педагогика“

Автор на дисертационния труд е Недялка Петрова Гарова – докторант в задочна форма на обучение към катедра "Педагогика и психология" с научен ръководител проф. д.п.н. Дора Стоилова Левтерова от ПУ „Паисий Хилендарски“.

Представеният от Недялка Петрова Гарова комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ.

Докторантът е приложил 5 публикации.

Кратки биографични данни за докторанта

Н. Гарова е родена през 1956 г. През 1982 г. завършва ПУ „Паисий Хилендарски“ специалност биология и химия. През 1992 г. придобива специалност сурдопедагогика в СУ „Св. Климент Охридски“. Притежава II ПКС по специална педагогика.

От 1982 г. до 1985 г. е учител по биология в ТМП „В. Димитров“ – Мадан, а през 1988 г. постъпва като възпитател в Специално училище за ученици с увреден слух “Професор д-р Стоян Белинов”, гр. Пловдив. От 1994 г. досега е директор на училището.

2. Актуалност на тематиката

Проблематиката на дисертационния труд е навременна и значима както в теоретичен, така и в приложен аспект.

Има разработени дисертации, свързани със сексуалното образование на подрастващите, но няма такива, които да разглеждат този въпрос от гледната точка на ученици с увреден слух, което придава на дисертацията стойност не само за посочената категория ученици, но и за адекватната подготовка и професионалната реализация и на педагогическите специалисти, работещи с учениците.

Поставените цели и задачи на дисертационния труд се характеризират със целесъобразност спрямо темата на дисертацията

3. Познаване на проблема

Н. Гарова развива проблематиката на дисертационния труд задълбочено, като показва умения за интерпретация и анализ на научния материал.

За целите на дисертационното изследване, г-жа Гарова прилага експериментално обучение в часовете по „Биология и здравно образование“ по проблемите на секса, репродуктивното здраве и отговорното здравно поведение, с използване на мобилни технологии в процеса на урочната работа.

Г-жа Гарова прилага и авторски анкетен метод с въпросник, съдържащ 50 въпроса.

4. Методика на изследването

Конструираната методика на изследване позволява да бъдат постигнати поставените изследователски цели. Използван е авторски анкетен метод с въпросник, съдържащ 50 въпроса, 42 от които са затворени, 4 изискват повече от един отговор, но също са с положителна или отрицателна оценка и 4 са отворени и изискват изброяване на известни на ученика контрацептивни средства, познати и nelечими полово-предаваеми инфекции.

Получените резултати са интерпретирани с количествени и качествени методи, и са богато онагледени с таблици, хистограми, диаграми, графики, скали.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Дисертационният труд е с обем 230 страници и се състои от въведение в проблема, три глави, дискусия, изводи и препоръки, заключение, приноси и списък с използвана литература. Основният текст съдържа 211 страници, от които 31 диаграми, 7 дендрограми и 7 таблици. Списъкът на използваната литература се състои от 251 заглавия на български, руски, английски, немски и полски езици.

6. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

По тематиката на дисертационния труд са посочени общо пет публикации, две от които представляват доклади, изнесени на конференции (едната в България – гр. Китен, а другата международна – гр. Севиля, Испания) и три статии – две в българско списание и една статия в руско списание.

Публикациите отговарят на тематиката на дисертацията.

Критични забележки и препоръки

Терминологията, използвана в дисертацията по отношение на жестовия език, не е унифицирана. Н. Гарова използва: „жестомимика“ (стр. 69), „жестомимичен език“ (стр. 69), „жестомимична реч“ (стр. 95), „жестомимични знаци“ (стр. 103, стр. 208), „език на знаците“ (стр. 154), „жестомимичен превод“ (стр. 171), „жестомимична система“ (стр. 172), „жестов език“ (стр. 172) и др.

Точка 6 към първа глава е излишна – тя разглежда обучението на деца и ученици със СОП – дисертацията е конкретно за една категория СОП – тези с увреден слух и подобен преглед-обобщение е не на мястото си.

При цитиране на автори, следва да се посочи и страницата, от която е взет конкретния текст, пример от дисертацията (стр. 17) с нецитирана страница е следният: *През 1998 г. известният български учен Бостанджиев, Р. пише: „Сексологията е научно-приложна дисциплина за човешката сексуалност и сексуалното здраве. За разлика от други сходни области, тя интегрира познанието и опита в тази сфера, като предлага цялостно (холистично) разбиране за сексуалността и сексуалното здраве, както и професионални възможности за неговото опазване, възстановяване и развитие.“*

Точка 4 от първа глава е озаглавена „Сексуалното възпитание - същност, основни задачи“, а в текста в параграфа е посветен не на сексуалното възпитание, а на „здравното образование“ и „здравното възпитание“. За последното е отредена отделна точка, а именно: точка 5 от първа глава.

Откривам пасажи в текста на дисертацията, които са използвани от други източници без последните да се цитират, например:

- Стр. 4 - „тревожните показатели по отношение на изключително големия брой нежелани бременности сред подрастващите на възраст 15-19 години, високите нива на полово предавани инфекции и други“ – копирано от източник: Проект BUL1R205/BUL1R303 “Подобряване на сексуалното и репродуктивното здраве на младите хора в България“
- Стр. 66 - „Един от най-важните критерии за зрелостта и хуманизма на едно общество е отношението му към децата и възрастните хора с увреждания. Още от древността се търсят отговори на въпроси, свързани с отглеждането и възпитанието на децата с увреждания: на какво да бъдат научени и как да бъдат

приети те от другите хора. Днес обществото приема, че тези деца са както всички останали, независимо от особеностите в тяхното развитие и специфичните им нужди в обучението. Ето защо ги определя като деца със специални потребности.“ Текстът е заимстван с лека редакция, без да е цитиран източникът, а именно: „Начин на живот и обучение на децата със специални нужди“ - <http://www.ometeo.net/edu/html/2010210.htm>

Термини като „дефектология“, „аномално развитие“, „дефект“, „първичен дефект“ и др. п. (стр. 82) се приемат за принадлежащи към миналото и следва да се заменят с адекватна съвременна терминология в текста на дисертацията.

Използват се остарели източници, някои публикувани преди повече от век (напр. Петерсон, (1903), Поросятников (1911), Вересотская, К. (1940), Шиф, Ж. (1957), Шиф, Ж. (1941), Соловьев (1941), Рау, Ф. (1973), Боскис, Р. (1963), Розанова (1978), Маянц (1940) и др.) за цитиране по теми, по които съвременни изследователи имат публикувани разработки.

Откриват се автори, цитирани в текста, които, обаче, липсват в библиографската справка, например: Маянц (1940), Т. Розанова, (1978), Л. Занков (1963) Петерсон, (1903), Поросятников (1911), Вересотская, К. (1940), Шиф, Ж. (1957), Шиф, Ж. (1941), Соловьев (1941), Рау, Ф. (1973), Боскис, Р. (1963) и др.

По-голямата част от използваните литературни източници и на кирилица, и на латиница не са издадени през последните 5-10 години, а далеч по-рано, което ги прави емпирично и социално остарели.

Учениците, включени в експерименталната извадка, са твърде разнородни като характеристики: от такива с остатъчен слух до такива с умствена изостаналост и множество увреждания. Това придава известен риск при интерпретацията на данните, още повече, че се посочва, че за 5 ученици нивото на интелекта не може да бъде обследвано.“ (стр. 111).

Литературен източник: Мартинез, К., „Ти и твоята сексуалност за момчета“. С., А&Т PUBLISHING, 2012 г. ISBN: 9789549436853. е изброен два пъти в библиографията

Параграф „4.4. Методи на комуникация“ съдържа само едно изречение, което не кореспондира със заглавието на параграфа, а именно: „Обогатяване на вербалната и невербалната комуникация с понятия.“

Терминът „Жестуно“ (стр. 172) и самият опит за изкуствена унификация на жестовия език по света, отпадна преди десетилетия. От дълги години се използва терминът International Sign (Международен жест), който отразява същността на общуването между хора с увреден слух, носители на различни жестови езици.

Н. Гарова твърди, че са създадени 21 нови жеста за обозначаване на термини от областта на сексуалното образование, но факт е, че за част от тях жестове вече съществуват в естествения жестов език на глухите хора, а някои отразени и в публикувани жестови речници през годините. Това са жестовете за думите: „секс“, „полов акт“, хетеросексуален, бисексуален, орален секс, СПИН (има жест за „СПИН“ и в речника на СГБ, и речника, издаден от МОН) В допълнение, думите „секс“ и „полов акт“ са синоними и отпада необходимостта от създаване на два отделни жеста.

Въпроси:

1.Целта на изследването е следната: „Целта на настоящото дисертационно изследване е да се внесе анализ на сексуалното образование за деца със слухови увреждания.“ Изникват въпросите: „По какъв начин би могло да се „внесе анализ“ в даден тип образование?“ и „Защо в целта са отбелязани „деца“, а не „ученици“, щом се визира училищна възраст?“

2. По какъв начин документалният метод дава информация по темата на изследването, а именно сексуалното образование на учениците с увреден слух?

3. Каква е същността на „вътрешната“ анкета (стр. 192) и каква е нейната цел?

4. Относно вторият теоретичен принос: „Създадена е иновативна учебна програма по Сексуално образование за ученици с увреден слух“ възниква въпросът: Коя е тя? (в текста на цялата дисертация авторката твърди, че обучението в 10-те часа, които са проведени като формиращ експеримент, са съгласно учебната програма, одобрена от МОН).

7. Автореферат

Авторефератът отразява текста на дисертацията.

8. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Разработената методика за изследване - експериментално обучение в часовете по „Биология и здравно образование“ по проблемите на секса – би могла да се доразвие, като се приложи не само в 7. и 8. клас, но и в класовете, в които са заложени часове по здравно образование, като Човекът и природата в 5. и 6. клас.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“.* Представените материали и дисертационни резултати **напълно** съответстват на специфичните изисквания на Педагогически факултет, приети във връзка с Правилника на ПУ за приложение на ЗРАСРБ.

Дисертационният труд показва, че докторантът Н. Гарова **притежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност специална педагогика като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен ‘доктор’** на Недялка Петрова Гарова в област на висше образование: 1. Педагогически науки; професионално направление 1.2. Педагогика, докторска програма „Специална педагогика“.

17 април, 2019 г.

Изготвил становището: .....

Доц. дпн Милен Замфиров

(ак. дл. н. ст. име фамилия)